

ROZEJRZYJ SIĘ

POCZUJ POSŁUCHAJ DOTKNIJ

LOOK AROUND

SENSE AROUND HEAR AROUND TOUCH AROUND

Autorzy

Zuzanna Berendt

Anna Majewska

Ludomir Franczak

Sára Märc

Magdalena Franczak

Ida Ślęzak

Michał Fronk

Narzędzia do eksploracji przestrzeni

W ramach procesu artystyczno-badawczego „Look Around”, którego wynik prezentowany był na Wystawie krajów i regionów na Praskim Quadriennale 2023, każde z nas opracowało ćwiczenie pozwalające na eksplorację relacji między ciałami, przestrzenią i wyobraźnią.

Wykonywaliśmy je w dawnej rzeźni na terenie praskiej dzielnicy Holešovice – to w niej odbywało się Quadriennale i to ona była – w myśl hasła „Rozejrzyj się” – przedmiotem naszego badania.

Poszczególne ćwiczenia oferują ścieżki, którymi można podążyć, kierując swoją uwagę na różnorodne aspekty rzeczywistości – zarówno jej materialne, jak i niematerialne komponenty. Wykonanie ich pozwoliło nam poczuć, że ani skóra nie jest granicą naszego ciała, ani oczy nie pozwalają nam zobaczyć wszystkiego, co nieustannie nas zmienia, kształtuje, sprawia, że stajemy się kimś więcej, niż tylko ludźmi. Jesteśmy zanurzeni w ekosystemy, które zamieszkujemy, nieuchronnie zaangażowani w ich zawite sprawy.

Dzielimy się z wami tym zbiorem narzędzi i metod patrzenia, dotykania, odczuwania i wążania, zapraszając do ich praktykowania w nowych kontekstach. Możecie je przekształcać, zmieniać zgodnie z własnymi potrzebami.

Kolejność ćwiczeń jest przypadkowa – możecie o niej decydować, korzystając z sugestii, znajdujących się na końcu każdego ćwiczenia.

**Jeśli chcesz
odnaleźć swoje
kości głęboko
pod ziemią,**
przejdź do ćwiczenia

**Jeśli masz
ochotę spot-
kać rzeczy zbyt
małe, by je
poczuć,**
przejdź do ćwiczenia

**Jeśli masz
ochotę na
transformację,**
przejdź do ćwiczenia

**Jeśli masz
ochotę na
wielozmysłowe
doświadczenie,**
przejdź do ćwiczenia

**Jeśli czujesz
się przytłoc-
zonx chaosem
w swoim oto-
czeniu,**
przejdź do ćwiczenia

**Jeśli masz
ochotę podążać
śladami niezna-
jomego,**
przejdź do ćwiczenia

Ćwiczenie w rozglądaniu się. Co jest blisko?

Czas trwania
minimum
5 minut

Będziesz potrzebować
ciała pewnie
osadzonego
w przestrzeni,
czujnych zmysłów: wzroku,
dotyku,
zapachu i słuchu

Znajdź dla siebie wygodne miejsce.

Rozejrzyj się.

Dotknij tego, co znajduje się w pobliżu.

Poczuj zapach swojego otoczenia.

Posłuchaj, jak brzmi.

O rzeczach, które nie są od nas oddalone przestrzennie, czasowo albo relacyjnie, mówimy, że są „blisko”.

Zwróć uwagę na jedną rzecz, którą widzisz blisko siebie w przestrzeni, w której się znajdujesz.

Teraz przypomnij sobie coś, czego niedawno dotknąłeś w tej przestrzeni.

Teraz zauważ coś, czego zapach możesz poczuć w tej przestrzeni.

A teraz przypomnij sobie dźwięk, który niedawno usłyszałeś.

W jaki sposób używasz wzroku, żeby zorientować się, co jest blisko ciebie?

Jak daleko sięga twój wzrok? Jak determinuje go fakt, że jako ludzkie zwierzę masz oczy z przodu głowy? Co robisz, żeby wyostrzyć swoje spojrzenie?

A jak używasz dotyku, żeby zorientować się, co jest blisko ciebie?

Wyciągasz dłonie przed siebie albo na boki? Czy bodźce dotykowe mogą wywołać wrażenie, że coś jest blisko albo daleko? Czy bliskość ma temperaturę? Czy dystans ma fakturę?

A jak używasz węchu, żeby zorientować się, co jest blisko ciebie?

Czy umiesz nawigować w przestrzeni na podstawie zapachu? Jaki zapach cię odrzuca? Jaki zapach cię przyciąga?

A jak używasz słuchu, żeby zorientować się, co jest blisko ciebie?

Czy umiesz rozróżnić dźwięki tła od dźwięków pierwszoplanowych? Jak zmienia się twoje odbieranie dźwięków, kiedy potrząsasz głową?

Czy zdarzyło ci się kiedyś, że coś wydawało ci się być blisko, choć nie mogłeś tego stwierdzić na podstawie bodźców zmysłowych?

Pomyśl o sytuacji, w której coś znajdującego się bardzo daleko miało wpływ na twoje ciało.

Może była to informacja o wydarzeniu, które miało miejsce na innym kontynencie? Może promieniowanie gwiazdy nazwanej Słońcem, oddalonej od Ziemi o sto pięćdziesiąt milionów kilometrów? A może cząsteczka plastiku wyprodukowanego w Chinach, która przedostała się do twojego układu trawiennego z butelki zakupionej na dworcu chwilę przed odjazdem pociągu?

**Czy kiedy to się zdarzyło, byłeś w stanie to poczuć?
Jak twoje ciało zareagowało na tę sytuację? Spocily
ci się dłonie? Skóra na twoim czole pociemniała? Po-
czułeś mdłości?**

**A teraz zastanów się, czy zmieniło się to, jak postrze-
gasz otoczenie, w którym jesteś.**

Rozejrzyj się.

Dotknij tego, co znajduje się w pobliżu.

Poczuj zapach swojego otoczenia.

Posłuchaj, jak brzmi.

**Jeśli czujesz
potrzebę bycia
bardziej
zorganizowanx,**
przejdź do ćwiczenia ▾

**Jeśli masz
ochotę
na opowiada-
nie historii,**
przejdź do ćwiczenia ◇

**Jeśli masz
ochotę nary-
sować to,
co znajduje się
głęboko pod
powierzchnią
Ziemi,**
przejdź do ćwiczenia △

**Jeśli uważasz,
że nie tylko
ludzie tworzą
choreografie,**
przejdź do ćwiczenia Σ

**Jeśli brakuje
ci kontaktu
z twoim ciałem,**
przejdź do ćwiczenia □

Mapa ruchu

Czas trwania
minimum
15 minut

Będziesz potrzebować
kartki papieru
lub notesu;
ołówka lub
długopisu;
otwartej
przestrzeni,
którą możesz
obserwować

Tę zabawę najlepiej przeprowadzić na zewnątrz, na przykład podczas spaceru.

Zatrzymaj się na chwilę i obserwuj okolicę w poszukiwaniu zwierząt. Możesz skupić się na tych, które znajdują się dalej od ciebie, albo spojrzeć pod nogi w poszukiwaniu niewielkich istot. Przyjrzyj się temu jak się poruszają. Czy ich ruch odbywa się jednostajnie, czy zrywami?

Czy wydaje się uporządkowany, czy chaotyczny?

Wyobraź sobie, że każde pozostawia za sobą ślad – jak samolot na niebie. Spróbuj narysować ten ruch na papierze lub patykiem na ziemi.

Teraz wybierz jedno zwierzę albo jeden gatunek. Obserwuj jego ruchy i, nie patrząc na kartkę lub ziemię, rysuj jego ślad. Nie rysuj figur. Daj się ponieść ruchowi obserwowanego zwierzęcia. Podążaj za jego choreografią. Kiedy uznasz, że wystarczy – spójrz na rysunek.

Teraz wsłuchaj się w dźwięki wydawane przez obserwowane zwierzę. Spróbuj połączyć to, co widzisz, z tym, co słyszysz. Czy dźwięki da się narysować? Spróbuj stworzyć notację, która wydaje ci się odpowiednia.

Spójrz na powstały rysunek. Które fragmenty odpowiadają ruchom zwierząt, a które dźwiękom?

Jeśli potraktować ten rysunek jako mapę, czy udałoby się dopisać do niej legendę?

Jeśli czujesz potrzebę umiejscowienia się w przestrzeni,
przejdź do ćwiczenia

Jeśli masz ochotę dotknąć tego, co ukrywa się przed twoim dotykiem,
przejdź do ćwiczenia

Jeśli masz ochotę na odkrywanie szczegółów swojego otoczenia,
przejdź do ćwiczenia

Jeśli masz ochotę stworzyć oddychającą rzeźbę,
przejdź do ćwiczenia

Jeśli masz ochotę podziwiać świat,
przejdź do ćwiczenia

Inwentarz

Czas trwania
5-30 minut

Będziesz potrzebować
tego, co już masz

możesz dotykać, zapisywać na kartce lub w telefonie, robić zdjęcia, nagrywać dźwięki, zachować sekwencję ruchu w swojej pamięci

Podczas tego ćwiczenia stworzysz inwentarz tego, co cię otacza.

Możesz wykonać je na zewnątrz lub w pomieszczeniu.

Wybierz fragment przestrzeni. Może znajdować się blisko lub daleko od ciebie. Niech będzie to wycinek o jasno zarysowanych granicach, jak fotografia. Możesz naprawdę zrobić jej zdjęcie.

Skieruj swój wzrok, słuch, dotyk, powonienie i smak na wybrany fragment przestrzeni.

Skup uwagę na:

kształtach,
kolorach,
teksturach,
zapachach,
temperaturach,
dźwiękach,
komponentach ludzkich,
komponentach nie-ludzkich.

Czy potrafisz powiedzieć, ile jest...
[wstaw dowolne z powyższych]?

Czy są oddzielone, czy istnieją w relacji do siebie?

Jak funkcjonowałyby w innej relacji?

Jeśli czujesz,
że linie i ruch
są połączone,
przejdź do ćwiczenia

Jeśli masz
ochotę odkryć
skórę Ziemi,
przejdź do ćwiczenia

Jeśli masz
ochotę roz-
szerzyć swoje
postrzeganie
bliskości,
przejdź do ćwiczenia

Jeśli jesteś
głodny,
przejdź do ćwiczenia

Jeśli masz
ochotę zbadać
relację między
wnętrzem
a zewnątrz
swojego ciała,
przejdź do ćwiczenia

Okruchy wspomnień z drugiej strony kartki

Czas trwania
15 minut
lub więcej

Będziesz potrzebować
kartki papieru
w dowolnym
formacie
(podyktuje ci
on skalę twojej
eksploracji)

ołówka, węgla
lub innego
narzędzia
o miękkiej
strukturze
ślada

ochoty, aby
zdejmąć buty
i poczuć to,
co pod stopami

Zacznij od spaceru ze wzrokiem skierowanym ku ziemi. Idź niespiesznie, uważnie przyglądając się mapom, które rysują się pod twoimi nogami. Każdy odciśnięty krok po drugiej stronie staje się wybrzuszeniem. Każda wykopana dziura tworzy wzgórze.

Struktura podłoża, podłogi, ziemi, chodnika, przestrzeni pomiędzy.

Temperatura kamienia, temperatura betonu, temperatura ziemi, temperatura wykładziny o strukturze mięsa.

Stań w miejscu. Spójrz pod nogi. Zdejmij buty i poczuj stopami podłoże. Jakie połączenie powstaje? Zapisz emocję, słowo, spróbuj nazwać swoje doznanie. Jeśli wolisz, narysuj je.

Teraz spójrz głębiej: pod podłogę, pod trawę, pod ziemię, w głąb siebie. Pod skórę ziemi, pod swoją skórę. Zajrzyj pod kamień, skieruj spojrzenie w stronę kości. Czy kręgosłup ziemi układa się horyzontalnie? A może są to warstwy poprzetykane szpikiem? Pomyśl o kręgosłupie jako o kolumnie podtrzymującej twoje ciało. Spróbuj dostrzec relację między swoimi kośćmi, a kośćmi Ziemi. Zanurz myśli w miękkim podłożu i odnajdź ich związek z tkankami swojego ciała. Jakie są te powiązania? Jakie struktury tworzą?

Spróbuj narysować je za pomocą linii na powierzchni kartki. Niech kolejna kartka posłuży ci jako matryca, narzędzie do odtworzenia faktury podłoża, na którym

stoisz. Połóż kartkę na ziemi. Za pomocą ołówka zarysuj kartkę kawałek po kawałku tak, aby to, co pod spodem, mogło wyjść na jej powierzchnię. Jaki obraz masz przed oczami? Czyje ślady odcisnęły się na kartce papieru?

Jeśli masz ochotę poszukać alternatywnej przyszłości,
przejdź do ćwiczenia ◊

Jeśli czujesz potrzebę dogłębnego zapoznania się z obiektem, który niedawno minąłś,
przejdź do ćwiczenia ▾

Jeśli masz ochotę na chwilę dla siebie,
przejdź do ćwiczenia □

Jeśli masz ochotę rzucić wyzwanie swoim zmysłom,
przejdź do ćwiczenia ○

Jeśli masz ochotę narysować mapę,
przejdź do ćwiczenia ☒

Z kim dzielisz oddech?

Czas trwania
przynajmniej
10 minut

Będziesz potrzebować
swojego ciała

I

Położ dłonie na dolnej części żeber – tam, gdzie znajduje się przepona. Oddychaj swobodnie.

Jak ci się dziś oddycha?

Jakie jest powietrze, którym oddychasz? Wilgotne czy suche?

Jaką ma temperaturę?

Porusza się czy jest nieruchome?

Czy czujesz jakieś zapachy?

Czy brak zapachu zawsze pachnie tak samo?

Rozejrzyj się dookoła. Możesz zmieniać pozycję ciała. Pamiętaj o oddechu, ręce nadal trzymaj na przeponie. Przypomnij sobie o powietrzu, w którym jesteś zanurzony.

Spróbuj je zobaczyć. Spróbuj poczuć je całą powierzchnią ciała. Spróbuj dostrzec jego przepływy naokoło siebie.

Jak zajmujesz przestrzeń, która nie jest pustką? Czy idąc, przepychasz się przez powietrze? Czy rozpraszasz je, mieszasz, wywołujesz ruch? Czy przemieszczając się, drążysz w nim korytarze?

Kiedy bierzesz oddech przyjmujesz do płuc mniej niż pół litra nowego powietrza. Prawie trzy litry znajdują się już w twoim układzie oddechowym. Nowe powietrze miesza się ze starym. Ile miejsc jest w tobie na raz?

II

Co przyjmujesz do wnętrza z każdym wdechem?

Co z siebie oddajesz z każdym wydechem?

Pomyśl o rzeczach, które są zbyt małe, żeby je czuć.

Zarodki roślin – pyłki i zarodniki.

Pomyśl o wszystkich roślinach, które wchodzą do twojego ciała.

Czy niektóre są bardziej dyskretne od innych?

Czy niektóre są bardziej ostentacyjne od innych?

Leszczyna, brzoza, topola, dąb, komosa, pokrzywa, szczaw.

Bakterie, pierwotniaki, grzyby.

Nie żyją w powietrzu, ale przemieszczają się w nim. Łącząc się z kropelkami cieczy, tworzą bioaerozole. Przypomnij sobie doświadczenie oddychania w wilgotnym lub ciasnym pomieszczeniu.

Przypomnij sobie oddychanie w zakurzonej miejsc. Kiedy wchodzisz do pomieszczenia, pomieszczenie wchodzi w ciebie.

Pyły i metale ciężkie.

Zanieczyszczenia produkowane przez przemysł.

Zanieczyszczenia produkowane przy spalaniu węgla i śmieci.

Zanieczyszczenia wzbijane w powietrze przez koła samochodów.

Kiedy oddychasz w gospodarce opartej na paliwach kopalnych, jej odpadki osadzają się w twoim ciele.

Pomyśl o rzeczach, które są równocześnie zbyt małe i zbyt duże, abyś mógł je poczuć.

Pomyśl o ekosystemach tworzonych przez organizmy wnikające w twoje ciało.

Pomyśl o globalnym rynku wdzierającym się w ciebie wraz z zanieczyszczonym powietrzem.

Jak możesz doświadczyć czegoś, co jest zbyt duże, aby to zobaczyć?

III

Weź głęboki oddech i, nadal trzymając dłonie na przeponie, wstrzymaj powietrze.

Jakie to odczucie, kiedy nie możesz przyjąć go ani trochę więcej?

Jakie to odczucie, kiedy jednak spróbujesz?

Wydech.

Weź oddech.

Wstrzymaj go.

W jaki sposób odczuwasz swoje płuca, skoro nie są unerwione? Postaraj się zlokalizować te odczucia w ciele.

Wydech.

Weź oddech.

Wstrzymaj go.

Twoja przepona to wypukła kopuła – kiedy bierzesz oddech, napinasz ją w kierunku jamy brzusznej. Pomagając sobie mięśniami międzyżebrowymi, rozszerzasz klatkę piersiową.

Dzięki temu zasysasz powietrze – twoje płuca nie potrafią zrobić tego bez pomocy mięśni.

Wydech.

Weź oddech.

Wstrzymaj go.

Czy czujesz jak rozszerza się twoja klatka piersiowa?

Jak zmienia się układ żeber?

Wydech.

Położ dłonie na żebrach i wykonaj głęboki wdech. Poczuj jak się przemieszczają.

Wydech.

Weź oddech.

Pęcherzyki płucne przekazują tlen do krwi, która transportuje go do komórek. W nich odbywa się oddychanie komórkowe, które produkuje energię.

Czy czujesz jak oddychają twoje komórki?

Wydech.

Położ dłonie niżej na brzuchu, poniżej przepony i wykonaj głęboki wdech. Poczuj, co dzieje się z jamą brzuszną. Poczuj, jak się rozszerza.

Wydech.

Położ dłonie na plecach, na dolnej części żeber – tam znajduje się tylna część przepony – i odetchnij. Czy czujesz ruch pleców?

Wypuść powietrze.

Weź oddech.

Czy czujesz jak przepływa przez krtań?

Wydech.

Położ dłonie na przodzie szyi i weź oddech.

Wstrzymaj go.

Zbadaj dłońmi krzywizny szyi.

Wydech.

Weź oddech.

Czy czujesz jak powietrze przepływa przez nozdrza? Jakie to uczucie kiedy śluzówka w twoim nosie ogrzewa i nawilża powietrze? Czy czujesz jak wysycha?

Wydech.

Czy czujesz jak powietrze wydostaje się przez nos, oddając śluzówce zabraną jej wilgoć?

Weź oddech.

Wstrzymaj go.

Czy czujesz bicie swojego serca? Wsłuchaj się w jego dźwięk, w to, jak rozbrzmiewa w ciele. Jakie emocje temu towarzyszą?

Wydech.

IV

Z kim dzielisz oddech?

Czy możliwe jest odetchnięcie powietrzem, które nie było już kiedyś przez kogoś wdychane?

Pomyśl o oddychaniu innych ludzi. Jak to jest oddychać z astmą?

Z atakami paniki?

Z rozedmą płuc?

Z pylicą?

Z tylko jednym płucem?

Z zapaleniem płuc?

Z rakiem płuc?

Pomyśl, jak to by było oddychać, będąc zwierzęciem. Wszystkie ssaki oddychają podobnie.

Psy, kozy, słonie, szczury, koty, szympansy, lisy, żyrafy, pandy, jeże.

Jak to by to było oddychać, będąc płazem;

gadem;

ptakiem;

owadem;

rośliną;

rybą;

grzybem?

Mając płuca workowate, gąbczaste i wielokomorowe albo rurkowate i wspierane workami powietrznymi?

Nie mając płuc? Oddychając tchawkami, skórą, jamą gębową, aparatami szparkowymi, skrzelami?

Jeśli masz ochotę połączyć się z otoczeniem,

przejdź do ćwiczenia ○

Jeśli czujesz potrzebę uruchomienia swojej wyobraźni,

przejdź do ćwiczenia ◇

Jeśli masz ochotę poświęcić uwagę otaczającym cię zwierzętom,

przejdź do ćwiczenia ∞

Jeśli masz ochotę na zbieranie rzeczy,

przejdź do ćwiczenia ▽

Jeśli masz ochotę skano- wać Ziemię stopami i dłońmi,

przejdź do ćwiczenia △

Jedna opowieść z wielu różnych czasów

Czas trwania
przynajmniej
15 minut

Będziesz potrzebować
swojej
wyobraźni

Usiądź w wygodnym miejscu. Zadam ci kilka pytań. Odpowiadając na nie, bierz pod uwagę pierwszą myśl, jaka przyjdzie ci do głowy.

Nie musisz zapisywać odpowiedzi.

Co jadłś podczas ostatniego posiłku?

Skąd pochodziło to, co zjadłś?

Jakie ciała – ludzkie i więcej-niż-ludzkie – były zaangażowane w tworzenie tego posiłku?

W jakich miejscach przebywało to, co zjadłś, zanim trafiło na twój talerz?

Jak wpłynęło na te miejsca?

Jak wpłynęło na twoje ciało?

Jak wpłynęło na atmosferę Ziemi?

Wstań i rozejrzyj się. Miejsce, w którym jesteś, było kiedyś rzeźnią.

Wybierz się na spacer po tej przestrzeni. Przyglądając się jej uważnie, postaraj się odpowiedzieć na poniższe pytania.

Daj sobie czas. Nie musisz zapisywać odpowiedzi.

Jakie ludzkie ciała znajdują się w tej przestrzeni?

Jakie więcej-niż-ludzkie ciała znajdują się w tej przestrzeni?

Które z nich potrzebują pożywienia?

Czy potrzebują siebie nawzajem, żeby znaleźć pożywienie?

Kto zapewnia im pożywienie?

Komu one zapewniają pożywienie?

Kiedy skończysz, usiądź w wygodnym miejscu. Podzielę się z tobą historią, którą poznałam niedawno. Przeczytaj ją bez pośpiechu.

Na początku wszystko było ludzkie. Ludzie byli światem samym w sobie. Niektórzy z tych pierwszych ludzi stali się potem tym, co obecnie nazywamy ludzkością, ale wtedy jeszcze byli od nas bardzo odmienni. Mieli niezwykle plastyczne ciała, które umożliwiały im wprowadzenie zmian we własnej anatomii i przekształcanie budowy dowolnej części ciała. Przez wiele lat korzystali z tej umiejętności, a różnice między nimi pogłębiały się. Tak wyłoniły się wszystkie istoty tworzące znany nam świat. Niektórzy z pierwszych ludzi z czasem upodobnili się do nas. Inni przemienili się w zwierzęta, rośliny, skały, oceany, doliny, góry, ciała niebieskie etc. A jednak, chociaż przyjęli różne kształty, wszyscy pozostali ludźmi. Stworzyli wiele różnych społeczności – a zatem – wiele odmiennych sposobów zamieszkiwania świata.

My, Europejczycy, zapomnieliśmy historię naszego pochodzenia. Są jednak tacy, którzy wciąż ją pamiętają – rdzenni mieszkańcy Ameryki. Wiedzą, że świat zamieszkuje znacznie więcej ludzi niż kiedykolwiek śniło się zachodniej filozofii. Podobnie jak my, Amerindianie nie są w stanie dostrzec człowieka w zwierzęciu czy roślinie – wiedzą jednak, że zwierzę i roślina są „ludźmi dla siebie samych”¹. Dlatego, gdy napotykają zwierzę lub roślinę, mają do czynienia z bytem, który jest „człowiekiem w swojej własnej dziedzinie”². Kontakt z przedstawicielem innego gatunku wymaga więc dyplomatycznych negocjacji, które powinny być prowadzone z szacunkiem i uważnością. Rdzenni mieszkańcy Ameryki wierzą, że zdolność do prowadzenia negocjacji jest kluczowa dla istot, które do zapewnienia sobie pożywienia, potrzebują innych gatunków. Jeśli musimy niszczyć inne istoty, żeby jeść, jeśli musimy w tym celu niszczyć innych ludzi, powinniśmy wziąć odpowiedzialność za każdy akt destrukcji. Negocjowanie jest praktykowaniem tej odpowiedzialności. To sztuka uwzględniania zarówno potrzeb własnych, jak i innych ludzi oraz zasad obowiązujących w społeczeństwach, z których się wywodzą. Negocjowanie to sztuka bycia w relacji z ludźmi, którzy mają odmienne od naszych interesy i dążenia.

¹ Déborah Danowski, Eduardo Viveiros de Castro, „The Ends of the World”, Polity Press 2016, s. 71. Cytat w przekładzie osób autorskich.

² Ibidem, s. 71.

Trafiłam na tę opowieść w pięknej książce „The Ends of the World” (Krańce świata) autorstwa Déborah Danowski i Eduarda Viveiros de Castro.

Ale nie jestem pewna, skąd tak naprawdę pochodzi ta historia.

To może być opowieść z przeszłości.

To może być opowieść z przyszłości.

To może być opowieść o przeszłości.

To może być opowieść o przyszłości.

Samx zdecyduj, skąd ona pochodzi.

Możesz użyć jej do stworzenia przeszłości.

Możesz użyć jej do stworzenia przyszłości.

Wstań i rozejrzyj się. Kontynuuj spacer po dawnej rzeźni, zadając sobie następujące pytania:

Jak możemy negocjować z tymi innymi ludzkimi społeczeństwami warunki naszej koegzystencji?

Jak możemy negocjować z nimi sposoby pożywania się?

Jak możemy negocjować, kto będzie jadł, a kto zostanie zjedzony?

Jeśli masz ochotę podążać za zwierzęciem,
przejdź do ćwiczenia

Jeśli masz ochotę nawiązać kontakt ze środowiskiem,
przejdź do ćwiczenia

Jeśli masz ochotę zwolnić,
przejdź do ćwiczenia

Jeśli czujesz, że nie masz na nic wpływu,
przejdź do ćwiczenia

Jeśli czujesz, że chcesz sięgnąć w głąb Ziemi poprzez niewidzialne korzenie wystające z twoich stóp,
przejdź do ćwiczenia

Ćwiczenia w tłumaczeniu osób autorskich
pochodzą z publikacji „Look Around.
Sense Around, Touch Around, Hear Around”
wydanej przez Instytut Teatralny
im. Zbigniewa Raszewskiego,
Warszawa 2023.

Redakcja
Ida Ślęzak

Korekta
Karolina Dziełak-Żakowska,
Krystyna Mogilnicka

Projekt graficzny
kilku.com
(Idalia Smyczyńska, Robert Zając)

Dofinansowano ze środków celowych Ministra Kultury
i Dziedzictwa Narodowego w ramach zadania „Realizacja
projektu XV edycji Praskiego Quadriennale 2023”,
data podpisania umowy: styczeń 2023.